

Proměny Číny v dlouhé perspektivě

CÍLOVÁ SKUPINA

ZŠ / 14–15 let

ČASOVÁ DOTACE

90 minut

MEZIPŘEDMĚTOVÉ
VZTAHY

Zeměpis / Výchova ke
globálním a evropským
souvislostem /
Multikulturní výchova

KLÍČOVÁ SLOVA

geopolitika / dlouhé
trvání / velmocenská
politika / Čína

Anotace lekce

Lekce vnáší do třídy Čínu jako zemi i jako fenomén současného světa. Je prostorově rozsáhlá, demograficky významná, politicky i technologicky roste na důležitosti, je jak politickým útvarem, tak neuralgickým bodem globalizovaného světa, obchodních a výrobních řetězců. Zároveň se s ní pojí autoritářský způsob vlády nebo porušování lidských práv. Lekce se na asijskou zemi dívá perspektivou dlouhých trvání a trendů, sleduje dramatický hospodářský a demografický vzestup země v posledních 70 letech, ale zároveň se Čínu pokouší situovat do dlouhodobějších historických tendencí a ukázat, že je se Západem ve velice dlouhém dialogu. Čína do dějin nevstupuje až s globalizovaným kapitalismem, ale byla jejich významnou součástí poslední dva tisíce let.

Badatelská otázka

Kdy se Čína stala velkou zemí?

Vzdělávací cíle

Obsah

- Žáci se seznámí s dějinami Číny v dlouhé perspektivě a z hlediska hospodářského výkonu.
- Žáci dokážou vztáhnout vývoj čínských dějin k vývoji v Evropě.

Historické myšlení:

Trvání a změna

- Žáci se zamýšlejí nad trvalostí, dlouhodobostí a krátkodobostí procesů v dějinách.
- Žáci rozpoznají nedávné a současné fenomény jako výsledek dlouhodobého historického působení.
- Žáci reflektují relativitu událostí vůči procesům, jejichž jsou součástí.

Badatelské dovednosti

- Porovnáváme a třídíme zdroje.
- Sestavujeme podloženou odpověď.

Vazba lekce na RVP ZV (2021)

D-9-7-03 / popíše a demonstruje průběh zámožských objevů, jejich příčiny a důsledky

D-9-6-04 / vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezení význam kolonií

D-9-8-03 / posoudí postavení rozvojových zemí

D-9-8-04 / prokáže základní orientaci v problémech současného světa

Zdroje

Zdroj 1

Satelitní snímek Šanghaje z roku 1984 (NASA)

název

https://earthobservatory.nasa.gov/ContentWOC/images/shanghai/shanghai_tm5_1984114_lrg.jpg

link

Zdroj 2

Satelitní snímek Šanghaje z roku 2019 (NASA)

název

https://earthobservatory.nasa.gov/ContentWOC/images/shanghai/shanghai_oli_2019210_lrg.jpg

link

komentář ke zdrojům 1 a 2

Zdroj 1 stojí v protikladu ke zdroji 2 a zároveň tvoří se zdrojem 3 diptych. Zdroj 2 je v páru ke zdroji 4. První zdroj ukazuje satelitní snímek Šanghaje v roce 1984 – tehdy mělo město k 12 milionům lidí a už tenkrát představovalo významné čínské ekonomické středisko a přístav. Změna, ke které došlo v následujících necelých 40 letech, je dechberoucí. Šanghaj se rozrostla na dnešních přibližně 24–28 milionů obyvatel (odhady se liší podle toho, které oblasti se ještě počítají jako Šanghaj); z původních asi 300 km² se zvětšila na přibližně 1 300 km². Proměna Šanghaje reprezentuje zásadnější změny, ke kterým v Číně v posledních dekadách došlo. Zatímco v roce 1960 činila městská populace země 110 milionů (16 % populace), v roce 2018 to bylo 820 milionů lidí (59 % země). Série ekonomických a politických reforem nebo napojení na mezinárodní organizace, jako Mezinárodní měnový fond, učinily z Číny uzlový bod globalizovaného světa.

Zdroj 3

Panorama čtvrti Pudong v Šanghaji, rok 1990 (Reuters)

název

<https://www.theatlantic.com/business/archive/2011/01/picture-of-the-day-shanghai-in-1990-and-2010/69959/>

link

<https://cdn.theatlantic.com/media/mt/what-were-reading/Picture%2017.png>

Zdroj 4

Panorama čtvrti Pudong v Šanghaji, rok 2010 (Reuters)

název

<https://www.theatlantic.com/business/archive/2011/01/picture-of-the-day-shanghai-in-1990-and-2010/69959/>

link

<https://cdn.theatlantic.com/media/mt/what-were-reading/Picture%2017.png>

komentář ke zdrojům 3 a 4

Zdroje 3 a 4 dokreslují dramatickou změnu čínské společnosti a hospodářství. Oblast Pudong, jež je na panoramatu zachycena, byla původně zemědělskou, nerozvinutou oblastí Šanghaje. Dnes má 6 milionů obyvatel, je sídlem mnoha ikonických mrakodrapů a finančním centrem města.

Zdroj 5

Kolik procent světového vývozu zboží je z Číny (data CEIC, Wall Street Journal)

název

https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_China#/media/File:China's_share_of_global_export.svg

link

komentář

Čínský podíl světového exportu stoupl za jedinou generaci ze 2 % až na 14 %: to odráží nejen průmyslovou sílu země a její hospodářskou kondici, ale je i odrazem významných politických změn. Poté, co se Čína otevřela zahraničním investicím, do ní začaly severoamerické a evropské podniky masivně přesouvat výrobu, neboť zaplatit čínskou pracovní sílu a převoz zboží přes půl planety se ukázalo být levnějším než platit pracovní sílu na Západě. Šanghaj je opět ukázkovým příkladem této proměny: zatímco tamější přístav odbavil v roce 1985 milion kontejnerů, roku 2018 už jich bylo 42 milionů. Kontejner je dalším symbolem globalizovaného světa – stejně jako nenápadná informace Made in China, kterou dnes nacházíme na mnoha výrobcích dovezených z Číny.

Zdroj 6

Růst čínské populace v posledních 70 letech (Judith Banister: *A Brief History of China's Population*, str. 51–57, in Dudley L. Poston Jr., David Yaukey: *Population of Modern China*, Boston, 1992; Wikipedia)

název

https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_China

link

komentář

Nic neilustruje enormní rozvoj Číny tak výrazně, jako její populační růst. Dnes už je omyl tvrdit, že Číňanů je miliarda – je jich skoro miliarda a půl. Od roku 1950 vzrostla čínská populace z cca 550 milionů na přibližně 1 400 milionů v roce 2020. To nicméně odráží i růst globální populace obecně: zatímco dnes v Číně žije přibližně 18 % světové populace, v roce 1955 to bylo 22 %. Zajímavé je dát tato čísla do historické perspektivy (čímž už se předesílají další kroky v cvičení): v 8. století měla Čína po určitou dobu skoro 100 milionů obyvatel, zatímco tehdejší světová populace bývá odhadována na více jak 200 milionů. V roce 1500 se Čína opět dostala na počet 100 milionů lidí, ale světová populace už tehdy mohla být 500 milionů. V polovině 19. století mohla mít Čína už k 450 milionům lidí, zatímco světová populace podle odhadu OSN čítala 1 250 milionů. Čínská populace v dějinách kolísala podle ekonomické a politické stability říší, ale i vlivem pandemií (podobně jako Evropa).

Zdroj 7

Růst čínského hrubého domácího produktu
(Hitotsubashi University (Japonsko) a Světová banka)

název

[https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_history_of_China_\(1949–present\)#/media/File:Prc1952-2005gdp.gif](https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_history_of_China_(1949–present)#/media/File:Prc1952-2005gdp.gif)

link

komentář

Graf vývoje čínského HDP dává zemi do kontextu dalších zemí. Přes ohromující demografická čísla a hospodářské výkony je bohatství Číny i s její obrovskou populací stále něco přes poloviční oproti USA (11 oproti 18 bilionům dolarům), které mají třetinovou populaci. Růst Číny ve 20. století je mimořádný, ale nejbohatší zemí na světě stále není. Přestože HDP země už 30 let stabilně roste a dotahuje se na USA, je otázkou, nakolik je dlouhodobě udržitelný. Za pozornost stojí, že k většině růstu došlo až ve 21. století, se zintenzivněním globalizace. Čína za to nepochybně vděčí ekonomickým reformám, k nimž přistoupila od 70. let 20. století a dále.

Zdroj 8

Ukazatel podílu na světovém HDP (viz výše) různých světových regionů od roku 1 n. l. do současnosti
(Angus Maddison: *Contours of the World Economy 1–2030 AD*, Oxford, 2007)

název

https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Divergence#/media/File:1_AD_to_2003_AD_Historical_Trends_in_global_distribution_of_GDP_China_India_Western_Europe_USA_Middle_East.png

link

komentář

Klíčový pramen cvičení zasazuje nedávný vývoj Číny do kontextu jejích vlastních dlouhých dějin. Pointou je, že nedávný vzestup Číny je spíše návratem k normálu, a to i přes jeho dramatický průběh, a že naopak vzestup Západu je v dějinách spíše něco mimořádného. Čína byla z titulu své relativní homogenosti, velikosti a lidnatosti po většinu dějin jednou z největších hospodářských i populačních oblastí na planetě. Západ se začal prosazovat nejprve díky objevení (obsazení) Ameriky, posléze díky vynálezu parního stroje. Podle jednoho historického názoru jsou právě uhlí a nový kontinent zásadní faktory, které umožnily Západu jeho raketový růst v 19. století. Ten se pak projevil i v rovině politických dějin: třeba získáním převahy nad říší Čching, která ani nebyla tak zaostalá, jako spíš nedokázala udržet tempo s Evropou a odolávat jejímu imperialismu. Jestliže starší generace vnímaly Čínu jako chronicky zaostalou, příslušníka „třetího světa“, potom právě tento stav byl spíš něčím mimořádným; minimálně z perspektivy posledních asi dvou tisíciletí.

Návrh postupu

DOMÁCÍ ÚKOL / Předchozí vyučovací hodinu zadá učitel žákům domácí úlohu a položí jim otázku:

Najdete doma, ať už ve svém šatníku, mezi elektronikou nebo na spotřebičích v kuchyni, alespoň tři výrobky s označením Made in China (vyrobeno v Číně)? Najdete jich i vic? Které to jsou nejčastější?

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 1 5 minut

porovnávání
fotografií (práce se
zdroji 1–4)

- Promítne nebo rozdá vytištěné dvě dvojice fotografií, přečte žákům zadání.

- Porovnává satelitní snímky a fotografie (zdroje 1–4), popíše několika slovy změnu.

- Lekce operuje převážně s texty a grafy, první dvě dvojice fotografií tak žákům dají hmatatelnější, snáze uchopitelnou představu dramatických změn v Číně.

Fáze 2 5 minut

porovnávání grafů
(práce se zdroji
5–7)

- Promítne nebo rozdá vytištěné tři grafy, přečte žákům zadání.

- Porovnává grafy (zdroje 5–7), popíše několika slovy změnu.

- Grafy prvotní dojmy zasadí do solidní půdy hospodářských a demografických ukazatelů. Žáci si všimají hodnot jako HDP nebo populační růst.
- V této fázi se cvičení zaměřuje hlavně na současnou situaci a nedávný dějinný vývoj.

Fáze 3 10 minut

čtení dobových
charakteristik,
přiřazování
popisek

- Učitel vysvětlí žákům zadání (přečíst texty a přiřadit jim správná označení).
- V případě potřeby poskytuje pomoc.

- Žáci sami nebo ve skupinách čtou texty a přiřazují jim správná označení. Zároveň s tím sestavují časovou osu čínských a evropských dějin.

- V této fázi se cvičení přesouvá z reflexe soudobých dějin k reflexi dlouhodobých trendů. Na vybraných klíčových momentech západních a čínských dějin se ilustrují dlouhodobé trendy a vzájemný vztah obou konců Eurasie. Žáci tak získávají základní povědomí o dlouhodobé roli Číny ve světových dějinách i jak se její dějiny proplétaly s dějinami Evropy.
- Správné odpovědi:
1h; 2d; 3a; 4e; 5f; 6c; 7b; 8g

Fáze 4 10 minut

přiřazování událostí
na časovou osu
a grafy podílu
na světovém
HDP (práce se
zdrojem 8)

- Promítne nebo rozdá vytištěný graf, přečte žákům zadání. Upozorní je, že události mají zařazovat správně nejen chronologicky, tj. podle roku, ale i geograficky, tj. na křivku příslušné barvy a regionu.

- Žáci přiřadí události podle jejich označení na příslušné místo grafu–časové osy. Události zařazují nejen podle časového údaje, ale také podle geografické příslušnosti.

- Práce se zdrojem 8 je klíčová. Žáci zde jednak vývoj čínských dějin sestaví do časové osy, jednak geografickým rozmístěním a porovnáním podílu na světovém bohatství vidí, jak spolu souvisejí dějiny Západu a Číny a jak které klíčové události ovlivnily roli obou regionů ve světových dějinách. Viz další fáze.
- Správné odpovědi (zleva doprava):
h (červená křivka); 2× d (tmavě a světle modrá křivka); a (světle modrá křivka); e (světle modrá křivka); 2× f (světle modrá a červená křivka); c, b, g (červená křivka)

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 5 15 minut

Žáci odpovídají na badatelskou otázku a sestavují příběh Číny.

- Je na učiteli, zda tento krok pojme kolektivně, s celou třídou, nechá ho žáky vypracovat individuálně, ve skupinách, případně jestli je úkol nechá dopracovat doma ve formě drobnější seminární práce.

- Žáci pracují dále se zdrojem 8, tentokrát ho převypráví do malých dějin Číny posledních 500 let. Zohlední jak dobové charakteristiky z fáze 3, tak i údaje, které se dozvěděli ve fázích 1 a 2. Zohlední i svou domácí přípravu, tj. jaké doma našli výrobky s označením *Made in China*. Výsledkem by měl být kratší textový útvar.
- Pracují přitom s klíčovými slovy, která je orientují a propůjčují jim osnovu.

- Zde žáci propojují všechny předchozí informace, tj. jak vývoj posledních let, tak dlouhodobější pohled na čínské dějiny. Výsledný text může mít například následující osnovu: Zatímco Čína byla tradičně významnou říší a Evropu po většinu dějin předčila (ve středověku například vyrobila víc železa a byla obecně bohatší), objevení Ameriky a vynález parního stroje umožnily Západu stát se ve světě dominantní silou. Přestože osvícenci se na Čínu ještě dívali jako na bohatou zemi, evropská převaha vrcholí porážkou Číny během opiových válek. Čína pak asi 100 let upadala. Po katastrofě „Velkého skoku“ však Čína podstoupila řadu ekonomických reforem a vrátila se opět mezi nejbohatší světové regiony, tedy na místo, které v posledních 2 000 letech tradičně zastávala. Odráží se to na ukazatelích HDP, podílu na světovém exportu i na množství výrobků *Made in China*, které máme doma.

Fáze 6 45 minut

debata a reflexe

- Vede diskuzi nad závěry, rekapituluje, pomáhá žákům s reflexí tématu.

- Představují text, který vypracovali v předchozí hodině. Diskutují s učitelem nad svými zjištěními.

- Tento krok pokračuje až v další hodině. Předchozí hodina skončila vypracováním příběhu Číny, nyní přišel čas na představení žákovských prací i na jejich otázky. Učitel by se měl ujistit, že všichni rozumí chronologii událostí a jejich příčinné provázanosti. V diskuzi se mohou reflektovat výrobky *Made in China* jako příznak ekonomické pozice Číny v globalizovaném světě. Učitel může (a měl by) zmínit i odvrácenou stranu moderní Číny: porušování lidských práv, autoritářský styl vládnutí, potlačování tibetské a ujgurské menšiny.

Kritéria hodnocení

Základní úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák si všimne, že Čína se v posledních 70 letech stala důležitou a bohatou zemí, a zopakuje poznatky z prvních dvou fází cvičení. Všimne si i jejího poklesu v 19. a 20. století a připiše mu alespoň jednu příčinu. Dokáže sestavit správnou chronologii.

Příklady odpovědi

Čína udělala ekonomické reformy, a proto zbohatla.

—
Evropa zaútočila na Čínu a tím ji na sto let ponížila a ekonomicky poškodila.

—
Čína byla vždycky bohatá, ale kvůli komunistickým reformám si způsobila hladomor.

Střední úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák si všimne, že Čína se v posledních 70 letech stala důležitou a bohatou zemí, ale dokáže reflektovat i předchozí historický vývoj, tedy že zde došlo ke změně mezi 18. a 20. stoletím. Argumentuje alespoň 2–3 údaji (grafy, dobovými charakteristikami) a dokáže propojit dějinné události a ekonomické ukazatele.

Příklady odpovědi

Čína byla vždycky velká a bohatá, jenom na sto let mezi 19. a 20. stoletím upadla kvůli Evropě. Ta ale Čínu předešla, protože měla parní stroj a bohatství z Ameriky.

—
Čína byla vždycky bohatší, už ve středověku vyrobila víc železa než Evropa. Kdyby Evropané nevyalezli parní stroj, tak by Čínu neporazili a byla by bohatá a důležitá celé dějiny.

—
Ještě v 18. století byla Čína bohatší, pak ji ale Evropa předešla díky uhlí a objevení Ameriky. Čína se ale nakonec díky ekonomickým reformám zase stala bohatou a důležitou.

Pokročilá úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák si všimne, že Čína se v posledních 70 letech stala důležitou a bohatou zemí, ale dokáže reflektovat i předchozí historický vývoj, tedy že zde došlo ke změně mezi 18. a 20. stoletím. Zároveň reflektuje, že Evropa a Čína se vzájemně ovlivňují a že objevení Ameriky nebo vynález parního stroje se odrazily i na bohatství zemí a poté na politické dominanci. Čínu reflektuje v její komplexnosti a dokáže určit její význam pro současný svět.

Příklad odpovědi

Čína byla vždycky velkou a bohatou zemí, ve středověku třeba vyrobila víc železa než Evropa a ještě v 18. století ji v Evropě obdivovali. Evropané ale získali bohatství objevením Ameriky a vynálezem parního stroje i technickou převahu, proto pak Čínu vojensky porazili. Čína ale zaostávala i vlastní vinou, třeba kvůli „Velkému skoku“, který přivedl hladomor. Země ale podnikla ekonomické reformy, její populace i bohatství (HDP) vzrostly, což je vidět i na tom, jak se rozrostla Šanghaj nebo kolik máme doma výrobků z Číny.

Doporučená literatura

KENNEDY, P.

Vzestup a pád velmocí: ekonomické změny a vojenské konflikty v letech 1500–2000.
Praha, 1996.

BIN WONG, R.

China Transformed. Historical Change and the Limits of European Experience.
Ithaca and London, 1997.

POMERANZ, K.

The Great Divergence. The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy.
Princeton, 2000.

Metodika

Blok 9 / Globalizace

Lekce 37

Proměny Číny v dlouhé perspektivě

Autor lekce (metodický a pracovní list):

Josef Řídký

Grafická úprava:

Hedvika Vilinger Člupná

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY-SA 4.0](#)

[Uveďte původ–Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.](#)

Všechny metodiky a pracovní listy jsou v elektronické podobě ke stažení na webových stránkách dejepisplus.npi.cz.

Rok vydání 2022

Národní pedagogický institut České republiky

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky